

Sinodul de la Iași, coresponsabilitate pastorală și cooperare interetnică

† DANIEL,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

Organizat de către Patriarhia Ecumenică de Constantinopol, cu generozitatea și sprijinul material al domnitorului Moldovei, Vasile Lupu, Sinodul de la Iași din 1642 are multiple semnificații pentru timpul de acum, când serbăm aniversarea a 360 de ani de la eveniment.

Scopul principal al convocării Sinodului și al lucrărilor lui a fost necesitatea unui răspuns teologic-pastoral clar, concis și util pentru clerul și credincioșii ortodocși, tulburați de controversese legate de *Mărturisirea de credință* atribuită Patriarhului Ecumenic Chiril Lukaris și publicată în 1629 la Geneva, în latină și în 1633 în greacă, mărturisire care se abătea grav de la credința ortodoxă.

Cu profund simț de responsabilitate pastorală, dornic să aducă pace și unitate în Biserică, eruditul Mitropolit al Kievului, Petru Movilă, descendent al familiei domnitoare moldave a Movileștilor, născut la Suceava în 1596, a scris, în limba latină, o *Mărturisire de credință* numită *Expositio fidei* (Expunere a credinței), care a fost examinată și diortosită de către Sinodul de la Iași, tradusă în limba greacă de alt teolog ortodox erudit, Meletie Sirigul, și apoi trimisă, în 27 octombrie 1642, Patriarhiei de Constantinopol, care a aprobat-o în Sinodul ei din 11 martie 1643, prezidat de Patriarhul Partenie I.

Sinodul de la Iași nu condamnă pe Chiril Lukaris după moartea tragică a acestuia (1638), ci aduce în locul mărturisirii sale una diferită, ortodoxă și anume: *Mărturisirea de credință* a lui Petru Movilă, îndreptată, care va fi însușită apoi de toate Patriarhiile Ortodoxe din Răsărit prin Patriarhii Ioanichie al Alexandriei, Macarie al Antiohiei și Paisie al Ierusalimului. Mai târziu, în anul 1696, Patriarhul Adrian al Moscovei recomanda *Mărturisirea ortodoxă* din 1642 ca pe o „carte de Dumnezeu insuflată”.

Multe ediții și traduceri (greacă, latină, română, rusă, sârbă, olandeză, germană, engleză, franceză) ale acestei *Mărturisiri ortodoxe* arată importanța ei. Această mărturisire „și-a câștigat un loc neatins de nici o altă lucrare similară din cadrul teologiei simbolice ortodoxe”, constată, pe drept, istoricul Alexandru

Elian¹. Cea dintâi traducere românească a ei apare la Buzău în 1691, urmată apoi de alte numeroase ediții (20 până astăzi).

Desigur, *Mărturisirea ortodoxă* din 1642 era necesară ca apărare în fața prozelitismului eterodox din acea vreme de confruntare între romano-catolici și protestanți, fiecare încercând să atragă de partea sa pe ortodocși. În secolul al XVII-lea, mărturisirile de credință și catehismele romano-catolice, luterane și calvinist-reformate erau foarte răspândite în toată Europa. În acest context scrie, deci, Mitropolitul Petru Movilă al Kievului, Galiției și a toată Rusia (Mică) *Mărturisirea* sa, care are de fapt forma unui catehism.

În 1640, Mitropolitul Petru Movilă convoacă un sinod la Kiev, la care au participat delegați ai episcopilor de Lvov, Przemyśl, Mstislav și Luțk, în scopul cercetării acestei *Mărturisiri de credință*. Lucrările s-au desfășurat între 8 și 18 septembrie 1640 în Catedrala *Sfânta Sofia* din Kiev, însă participanții la Sinod nu au fost de acord cu două puncte din *Mărturisire*, fapt pentru care au hotărât să ceară părerea Patriarhului Ecumenic de Constantinopol, Partenie I (1639-1644), care a încuviințat ca un sinod, cu participarea delegațiilor mai multor Biserici, să se țină la Iași și să dezbată din nou *Mărturisirea* lui Petru Movilă.

Delegații Patriarhiei Ecumenice au fost Porfirie, fost Mitropolit al Niceei, și Ieromonahul Meletie Sirigul, cel mai învățat teolog grec din secolul al XVII-lea (1586-1644).

Mitropolitul Petru Movilă a trimis trei delegați din Kiev: Isaia Trofimovici Kozloski, egumenul Mănăstirii *Sfântul Nicolae*, Iosif Cononovici Gorbatki, rectorul Academiei din Kiev și pe Ignatie Oxenovici Starușici, predicator al Catedralei *Sfânta Sofia* din Kiev. Din partea Bisericii din Moldova au participat, probabil, deși nu avem documente precise în acest sens, Mitropolitul Varlaam și episcopii săi sufragani: Evloghie al Romanului, Anastasie al Rădăuților și Gheorghe al Hușilor, precum și Sofronie Pociatki, egumenul Mănăstirii *Sfintii Trei Ierarhi* din Iași și rectorul Academiei înființate aici de Vasile Lupu².

Lucrările Sinodului de la Iași s-au deschis la 15 septembrie și au durat până la 27 octombrie 1642. Astfel, la 27 octombrie, *Mărturisirea* lui Petru Movilă, îndreptată și tradusă în grecește, a fost trimisă la Patriarhia Ecumenică spre aprobare, ceea ce s-a și întâmplat în martie 1643.

Prin faptul însuși că Sinodul de la Iași nu a fost un sinod solemn de episcopi, ci un sinod de lucru, la care, alături de episcopi, au participat teologi competenți și conducători de instituții bisericești importante: școli teologice și mănăstiri, acest sinod arată coresponsabilitate și cooperare internațională în apărarea și expunerea credinței ortodoxe, într-un context socio-politic complex și într-un climat interconfesional tensionat, cel al Europei secolului al XVII-lea. Nu atât

¹ *Cuvânt înainte la Mărturisirea de credință a Bisericii Ortodoxe, 1642*, traducere de Alexandru Elian, Ed. Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al B.O.R., București, 1981, p. 19.

² Cf. Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1992, vol. II, p. 41.

rangul și funcția conta la Iași, ci mai ales competența și vrednicia de a sluji dreapta credință, misiunea pastorală și unitatea Bisericii.

De remarcat este faptul că *Mărturisirea ortodoxă* din 1642 nu este scrisă în spirit polemic, ci este pașnică și luminoasă, ceea ce explică și marea popularitate pe care și-a câștigat-o mai târziu.

Așadar, pe bună dreptate, celebrul Dictionar al Bisericii Universale editat la Oxford consideră că „*alături de Sinodul de la Ierusalim (1672), Sinodul de la Iași (1642) este cel mai important Conciliu al Bisericii Răsăritene de după căderea Constantinopolului*”³.

Atât Sinodul de la Iași, cât și lucrarea lui Petru Movilă, Mitropolitul Kievului, canonizat de Biserica Ortodoxă Ucraineană în 1996, canonizare însușită de Biserica Ortodoxă Română în 1997 și 2002, ne îndeamnă azi să ne ostenim pentru dreapta credință în duh de comuniune, coresponsabilitate și cooperare între Biserici și popoare, pentru ca Evanghelia iubirii lui Hristos pentru lume să fie înțeleasă ca Evanghelie a mântuirii și vieții sfinte.

Iași, la praznicul Sfintei Cuvioase Parascheva
14 octombrie 2002

³ *The Oxford Dictionary of the Christian Church*, art. „Synod of Jassy” (1642), Oxford, 1978, p. 729.